

VEYSEL'İ ANLAMAK İÇİN

VEYSEL'İ ANLAMAK İÇİN

“Halk arasında; bir ilahi, bir nefes ya da bir ozanın türküsü söylenirken, eksik söylenmemesine dikkat edilir. Eksik söylemek, bir ayeti eksik okumak kadar saygısızlık, bilgisizlik sayılır. Söyleyenin hüneri ve bilgisi bunlarla ölçülür”.

Sevgili Canı

Elbette eksik bilgi hepimizde olabilir, hatta payıma düşenin daha fazla olacağından da emin olabilirsiniz. Kimsenin bilgisini tartmakta hatime düşmez. Ben, Ruhi Su'nun bu yaklaşımını çok önemseydiğim için yeri geldikçe anarım. Örneğin geçengünkü bir sohbet, Veysel'in o meşhur mısrasını bende yanlış hatırlamışım, akşam aklıma gelince kararsızlık içine düşüp kitaba baktım. Veysel –anımsadığının aksine- kimden aldım bu feryadı değil “Senden aldım bu feryadı” diyormuş. Yani son dörtlük şöyle: Senden aldım bu feryadı / Bu imiş dünyanın tadı / Anılmazdı Veysel adı / O sana âşık olmasa”. Akıl defter değil ki, herkes unutabilir, burada önemli olan buna özen göstermektir; Ruhi Su'nun sözleri bunu pekiştiriyor.

Ancak son günlerde dillendirilen, Veysel'in milliyetçiliğe kaydığı tezi doğru değildir. Evet, Ahmet Kutsi Tecer ile tanışmaları onun köyünden dışarı çıkmasını kolaylaştırmıştır, ama bu görüşlerinde bir etki etmemiştir. Hayatındaki bu tesadüf olmasa da, Veysel erinde geçinde sesini dünyaya duyuracaktı; buna inanıyorum. Su akar yatağını bulur.

Bence sorulması gereken asıl soru, Veysel'in nasıl Veysel olduğudur. Yıllar önce, “Araştırmacılarını bekleyen bakir bir yöre: Emlek ” adıyla bir yazı yazmıştım. Yazının amacı, bu yöreden, neden bu kadar ozanın-âşığın çıkabildiğini sorgulamaktı. Yazıyı bitirmek için noktayı koyduğumda, yanıtlanması gereken yeni sorular olduğunu gördüm. Yazıda yöredeki yaşam biçimini, gelenekleri, görenekleri, adetleri uzun uzadıya yazıp döktüğüm halde yinede ozanların bu bilgiyi nasıl aldıklarını, bu olgunluğa nasıl eriştiklerini anlatmakta bir boşluk vardı. Burada görmediğim, bilmediğimiz bir şeyin etkisinin olduğu hissediliyordu ama tıpkı Mendeleyev'in tablosundaki boşluklar gibi hissedilen bu şeyin ne olduğu nasıl olduğu belli değildi bunu düşünmeye başladım. Yazıyı o haliyle yayınlayıp yayınlamamayı çok düşündüm; sonunda yazıyı - o haliyle- yayınlamayı, sonrada yazıya ikinci bir bölüm ekleyerek bu ikinci bölümde, somut iki ozanımızın şahsından kalkarak bu ozanların nasıl yetiştiklerini incelemeye karar verdim. Bu iki ozanımız, komşu köylümüzden Âşık Agahi ile Âşık Veysel idi.

Başladım bu ozanlarımızla ilgili bilgi belge toplamaya, bulduklarımı inceleyince gördüm ki bu ozanlarımız Alevi- Bektaşî-Kızılbaş tekkelerine hizmet edip, oralardan aldıkları kültürle yoğrularak, buralarda yetişiyorlarmış. Bundan dolayı da bunlara “Tekke Şairi” ya da “Tekke Ozanı” bunların eserlerine de “Tekke Edebiyatı” demenin daha doğru olacağını düşündüm. Bundan sonra Kızılbaş tekkeleri üzerine yoğunlaşmaya başladım. Ancak günlük işlerin peşinden koşmaktan, başka sorunlarla cebelleşmekten, bunları yazamadım. Ama ne yaparsam yapayım, aklım, fikrim hep bu konuda kaldı.

Bu araştırmalarımın yan bir ürünü olan, bir zamanlar Âşık Veysel'e uygulanan saz yasağını anlatan bir yazıyı, “Cumhuriyetin ilk yıllarında saz” adıyla yayınlamıştım; hatta bunun kısaltılmış bir bölümü Birgün gazetesinde de yayımlandı.

Bence Veysel, son dönemde yaşamış olmasına rağmen, en az bilinen, bunun doğal sonucu olarak ta en az anlaşılan şairimizdir. Niye sorusunun, sebepleri çoktur, buracıkta konuyu boylu boyunca aydınlatmaya kalkmak bu yazıyı çok uzatır, okurumuzda bunu okumaktan sıkılır. Ancak bunun anlaşılmasının aslı nedeni, Veyselleri yetiştiren Tekkelerin bugün olmamasıdır.

Yinede, Veysel'in üzerindeki sis perdesini biraz aralayıp, gerçeği görmek için başımızı uzatsak, Veysel'in gösterdiği yere bakabilirsek, tabi onu görmek isteyen gözümüz, gördüğümüzü algılayacak bilgimiz olsa gerçek ortada apaçık duruyor. Bunun için belki de Veysel'in eserlerinde arkeolojik bir araştırma yapmaya bile gerek kalmayacak. Bakınız Veysel bir mülakatında şöyle demiş: “ Ortaköy’de bir Mustafa Abdal Tekkesi vardı. Yıkıldı sonra, yerine karakol yapıldı. Hasan Baba ve Arapoğlu Derviş Mehmet, babalarıydı. Bu tekkenin... İki de mücerret idi. Mücerret demek, dünya evine girmemiş, avrada uçkur çözmemiş demek... İlmiyle tanınmış kimselerden oluşurdu mücerretler. Üç gün, beş gün bazen bir ay kalırdım tekelerde. En çok Hasan Babayı severdim. Olgun bir insandı. Cömertti.3 Oyalanıp zaman geçirsün diye, çocukluğunda Veysel’e verilen ilk sazında, Mustafa Abdal Tekkesinden geldiği bilinen bir gerçektir.

Söz konusu yazımı yazamayışımın bir nedeni de, burada adı geçen -Seyit Kemal Karaalioğlu'nun- eserini bulamayışımıdır. Sağ olsun Gülağ Öz, “Bütün Yönleriyle Âşık Veysel” adıyla güzel bir kitap hazırlamış. Kitapta Veysel’le ilgili yazı yazmış, araştırma yapmış birçok kişinin yazdıkları var, ancak Seyit Kemal Karaalioğlu'nun kitabında yer alan mülakat yok. Bu eseri bulayım, burada belki başka şeylerde vardır onu okuduktan sonra yazımı yazayım dedim, murat ettiğim şey olmadı.

Veysel'in yetişmesi ile ilgili merak ettiğim, kafamdaki düğümü çözen asıl bilgiyi, Gülağ Öz'ün “Âşık Veysel” adıyla yayımladığı yeni kitabında buldum. Gülağ Öz'ün bu kitabından öğrendiğime göre, Veysel'i Veysel eden, onu yetişirken besleyen Mustafa Abdal Tekkesi kapandıktan sonraki diğer bir kaynak ta özetle şöyleymiş.4.

677 sayılı kanunla5, Tekkeler kapatılınca Hacı Bektaş Teksinin son Dede babası, Salih Niyazı Dede babası, on iki kişi olan, Halife dede babasını etrafına toplayıp: “başınızın çaresine bakın” demiş. Bu Dede babalardan üçü: Hakkı Baba, Muhtar Baba, Salman Baba Emlak bölgesinin alevi köylerine gelmişler; belki de burada sığınmışlar demek daha doğru olur. Tarihsel öykü çok uzun, biz uzun sözün kısası deyip şu bilgiyi verelim: Selman Baba Veysel'in köyünde bir süre kaldıktan sonra, bu köyün 5 kilometre kadar uzağında olan Meçit Köyüne yerleştirilmiş. Veysel'in babası da dervişçiymiş, Selman Babanın Meçit'e yerleşmesine yardımcı olmuş, ona hizmetler etmiş, elinden geleni yapmış. Arnavut Kökenli olan Salman Baba'nın, Mustafa Kemal'i ilkokul yıllarından buyana tanıdığını, aralarında bir dostluk olduğunu da -burada yeri gelmişken - söylemeden geçmeyelim.

Veysel her haftada Salman babanın yanına gider üç dört gün orada kalırmış. İşte Veysel'in gıdalandığı yerler bu pınarlarmış. Şimdiye kadar bunlar görülmeden ya da görülme istenmeden, bulutsuz bir gökyüzünde aniden yağmur yağarmış gibi, Veysel anlatıldı. Halbuki bilinen gerçek şudur; kediliğinden sanılan her eylemin, üzerini örten sis perdesini kazıyınca, atından kıp kıp bir inisiyatif çıkar.6.

Bu benim önüme, sorulması gereken yeni soruları getirdi: Bektaşî Tekkeleri nasıldı, buralarda nasıl bir yaşam vardı, buradaki muhabbet ortamları insanların olgunlaşmasına nasıl yardımcı oluyordu. Şimdi bu sorunun peşinde koşuyorum.

Söyleyimdeki, farkı fark edeceğimiz gibi, tekleredeki eğitim dememeye özen gösteriyorum. Çünkü Bektaşî tekkelerindeki, kişinin olgunlaşp “Men aref sırrına7” ermesi bugünkü eğitim anlayışı gibi bir süreçle olmamış, yani onu bu günkü –eğitim- sözcüğü karşılamıyor. Bektaşîler her kişinin özünde Hak la bâtil'in birlikte bulunduğu, kişinin arifler meclisinde, muhabbet ortamlarına (bağında) girerek, burada kendi içindeki uyuyan Hakkı uyartıp, Hak ile Hak olacağına inanırlar8. Bu yüzden Ruhi Su'nun söylediği o meşhur deyişimizde “Uyurken üstüme gelen yoldaşlar gafil aç gözünü -haydi, haydi- uyan dediler”, “Uyandım uykudan acım gözümü kulak verdim – canım canım- döndüm yüzümü” diyor; bu manada Pir Sultan Abdal'da bir deyişinde “Uyur iken uyardılar” der.9.

Bektaşî muhabbetlerinde, kişinin önündeki yolu açıp, onun dört kapı kırk makamda yol almasına rehberlik eden, kişinin o makamlara girmesi için muhabbetleri başlatarak o – içindeki gönül- kapıların açılmasına yardımcı olan, muhabbet ehline (muhabbet erbabına) ne denirmiş bilmiyorum. Ebeme bunları soramamıştım, bundan sonra da soramam, annemde bilmiyor. A. Gölpınarlı'nın “Tasavvuftan Dilimize gecen Deyimler ve Atasözleri” adlı kitabında bunun için belirttiği deyimini10 Bektaşîlerden daha çok Mevlevilerin kullanmış olabileceğini düşünüyorum. Çünkü Mevleviler Farsça, Bektaşîler ise Türkçe deyimler kullanıyorlar; örneğin Mevlevilerin BAB dediği şeye Bektaşîler KAPI diyor, 4 kapı 40 makam gibi; kapının kolu gibi

kapıyı açan kişiye de Türkçe bir tabir demiş olabilirler.

Şimdi OXFORD Üniversitesi gibi dünyanın en eski üniversitelerinin nasıl, ne amaçla kurulup yaşamlarında nasıl bir evrimden geçerek bu güne geldiğini merak ediyorum. Acaba diyorum, kendi kendime, bizim Bektaşî tekkeleri de kapatılmasaydı böylesi kurumlara dönüşemezler miydi? Londra'da yaşayan arkadaşlara, kafamdaki bu sorunu açıp bunu araştırmalarını önerdim.

Sevgili dostlar, görüldüğü gibi, bir dokun bin ah işit hesabı, Veysel sorunu çok dalı budaklı bir sorun. Ben yine başladığım noktaya dönüp o meşhur tezimi yinelemek istiyorum: Kızılbaşlık-Bektaşîlik bilinmeden, Anadolu kültürünün hiçbir yeri tam olarak anlaşılıp aydınlatılamaz.

Aşk-ı muhabbetlerimle. Aşk ola.

VEYSEL'İ ANLAMAK İÇİN

Âşık Veysel'i anma etkinliklerinin, onu anlamaya dönük bir çabaya dönüştürülmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bununda Veysel'in nasıl Veysel olduğu sorusunu sorup, yanıtını bulmaktan geçtiğine inanıyorum. Yıllar önce, "Araştırmacılarımı bekleyen bakir bir yöre: Emlek" adıyla bir yazı yazmıştım. Yazının amacı, bu yöreden, neden bu kadar ozanın çıkabildiğini sorgulamaktı. Yöredeki toplumsal yapıyı, gelenekleri, adetleri uzun uzadıya anlattığım halde, bu ozanlarımızın nasıl yetiştiklerini, tam olarak açıklayamadığımı, bu açıklamalarda bir boşluk olduğunu gördüm. Tıpkı, Mendeleyev tablosundaki boşluklar gibi, etkisini hissettiğim, ama göremediğim bir boşluk vardı burada.

Bunu anlamak için, en kolay incelenebileceğini düşündüğüm, yakın köylümüz Ağahi ile Âşık Veysel'in yetişme sürecini araştırmaya karar verdim.

İnceledikçe gördüm ki, bu ozanlar Alevi- Bektaşî-Kızılbaş tekkelerine hizmet edip, oralardan aldıkları kültürle yoğrularak, yetişiyorlarmış. Bu ozanlık pınarın kaynağı Kızılbaş tekkeleriymiş, bu kaynak kurutulunca bu gelenekte süreç içerisinde sönmüşmeye başlamış. Bundan dolayı da bu ozanlara "Tekke Şairi" ya da "Tekke Ozanı" bunların eserlerine de "Tekke Edebiyatı" demenin daha doğru olacağını düşündüm. Veysel ile Ağahi'nin yaşamları gelişim süreçleri bunu gayet iyi kanıtliyordu. Bundan sonra araştırmamı, Kızılbaş tekkeleri üzerine yoğunlaştırmaya başladım.

Bence Veysel, çağımızda yaşamış olmasına rağmen, en az bilinen, bunun doğal sonucu olarak ta en az anlaşılan şairimizdir. Niye sorusuna, birçok sebep sayılabilir, buracıkta konuyu boylu boyunca aydınlatmaya kalkmak bu yazıyı çok uzatır, ancak bunun temel nedeni, Veyselleri yetiştiren Tekkelerin bugün olmamasıdır desek yanlış olmaz.

Veysel'in üzerindeki sis perdesini biraz aralayıp, gerçeği görmek için başımızı uzatsak, Veysel'in gösterdiği yere bakabilirsek, tabi onu görmek isteyen gözümüz, gördüğümüzü algılayacak bilgimiz olsa gerçek ortada apaçık duruyor. Bunun için belki de Veysel'in eserlerinde arkeolojik bir araştırma yapmaya bile gerek kalmayacak. Bakınız Veysel bir mülakatında şöyle demiş: " Ortaköy'de bir Mustafa Abdal Tekkesi vardı. Yıkıldı sonra, yerine karakol yapıldı. Hasan Baba ve Arapoğlu Derviş Mehmet, babalarıydı. Bu tekkenin... İki de mücerret idi. Mücerret demek, dünya evine girmemiş, avrada uçkur çözmemiş demek... İlimiyle tanınmış kimselerden oluşurdu mücerretler. Üç gün, beş gün bazen bir ay kalırdım tekelerde. En çok Hasan Babayı severdim. Olgun bir insandı. Cömertti.1

Bu araştırmamı yazıya dökemememin bir nedeni, burada adı geçen eserini bulamayışımdır.

Veysel'in yetişmesi ile ilgili merak ettiğim, kafamdaki düğümü çözen asıl bilgiyi, Gülağ Öz'ün "Âşık Veysel" adıyla yayımladığı yeni kitabında buldum. Gülağ Öz'ün bu kitabından öğrendiğime göre, Veysel'i Veysel eden, onu yetişirken besleyen Mustafa Abdal Tekkesi kapandıktan sonraki diğer bir kaynak ta özetle şöyleymiş:

677 sayılı kanunla Tekkeler kapatılınca Hacı Bektaş Teksinin son Dedeabası, Salih Niyazı Dedeababa, on iki kişiden oluşan, Halife dedebabasını etrafına toplayıp: "başımızın çaresine bakın" demiş. Bu Dedeabalardan üçü: Hakkı Baba, Muhtar Baba, Salman Baba Emlek bölgesinin alevi köylerine gelmişler. Tarihsel öykü çok uzun, biz uzun sözün kısası deyip şu bilgiyi verelim: Selman Baba Veysel'in köyünde bir süre kaldıktan sonra, bu köyün 5 kilometre kadar uzağında olan Meit Köyüne yerleştirilmiş.

Veysel her haftada Salman babanın yanına gider üç dört gün orada kalırmış. İşte Veysel'in ıdalandığı yerler bu pınarlarmış. şimdiye kadar bunlar görölmeden ya da görölme istenmeden, bulutsuz bir gökyüzünde aniden yağmur yağarmış gibi, Veysel anlatıldı.

Bu benim önüme, sorulması gereken yeni soruları getirdi: Bektaşi Tekkeleri nasıldı, buralarda nasıl bir yaşam vardı, buradaki muhabbet ortamları insanların olgunlaşmasına nasıl yardımcı oluyordu.

Söyleyimdeki, farkı fark edeceğiniz gibi, teklerdeki eğitim dememeye özen gösteriyorum. Çünkü Bektaşi tekkelerindeki, kişinin olgunlaşıp "Men aref sırrına" ermesi, kişinin kendi kendini bilmesi bugünkü eğitim anlayışı gibi bir süreçle olmazmış. Bektaşiler her kişinin özünde Hak la bâtul'ın birlikte bulunduğuna, kişinin arifler meclisinde, muhabbet ortamlarına girerek, burada kendi içindeki uyuyan Hak'kı uyartıp, Hak ile Hak olacağına inanırlar. Bu yüzden Ruhi Su'nun söylediği o meşhur deyişimizde "Uyurken üstüme gelen yoldaşlar gafil aç gözünü uyan dediler" diyor; bu manada Pir Sultan Abdal, bir başka deyişinde de "Uyur iken uyardılar" der.

Bektaşi muhabbetlerinde, kişinin önündeki, insanı kâmil olma yolu açıp, onun dört kapı kırk makamda yol almasına rehberlik eden, kişinin o makamlara girmesi için muhabbetleri başlatarak gönül kapılarının açılmasına yardımcı olan, muhabbet ehline (muhabbet erbabına) ne denirmiş bilmiyorum. Ebeme bunları soramamıştım, bundan sonra da soramam, annemde bilmiyor. A. Gölpınarlı'nın "Tasavvuftan Dilimize gecen Deyimler ve Atasözleri" adlı kitabında bunun için belirttiği deyim, Bektaşilerden daha çok Mevlevilerin kullanmış olabileceğini düşünüyorum. Çünkü Mevleviler Farsça, Bektaşiler ise Türkçe deyimler kullanıyorlar; örneğin Mevlevilerin BAB dediği şeye Bektaşiler KAPI diyor, örneğin, 4 kapı 40 makam diyorlar.

şimdi OXFORD Üniversitesi gibi dünyanın en eski üniversitelerinin nasıl, ne amaçla kurulup yaşamlarında nasıl bir evrimden geçerek bu güne geldiğini merak ediyorum. Acaba diyorum, kendi kendime, bizim Bektaşi Tekkeleri de kapatılmasaydı böylesi kurumlara dönüşemezler miydi?

Göründüğü gibi, bir dokun bin ah işit hesabı, Veysel anlamak sorunu çok dallı budaklı bir sorun. Ben yine o meşhur tezimi yineleyerek bu yazıyı noktalamak istiyorum: Kızılbaşlık-Bektaşilik bilinmeden, Anadolu kültürünün hiçbir yeri tam olarak anlaşılıp aydınlatılamaz.

VEYSEL'İ ANLAMAK İÇİN

Âşık Veysel'i anma etkinliklerinin, onu anlamaya dönük bir çabaya dönüştürülmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bununda Veysel'in nasıl Veysel olduğu sorusunu sorup, yanıtını bulmaktan geçtiğine inanıyorum. Yıllar önce, "Araştırmacılarımı bekleyen bakir bir yöre: Emlek" adıyla bir yazı yazmıştım. Yazının amacı, bu yöreden, neden bu kadar ozanın çıkabildiğini sorgulamaktı. Yöredeki toplumsal yapıyı, gelenekleri, adetleri uzun uzadıya anlattığım halde, bu ozanlarımızın nasıl yetiştiklerini, tam olarak açıklayamadığımı, bu açıklamalarda bir boşluk olduğunu gördüm. Tıpkı, Mendeleyev (1834-1907) tablosundaki boşluklar gibi, etkisini hissettiğim, ama göremediğim bir boşluk vardı burada.

Bunu anlamak için, en kolay inceleyebileceğimi düşündüğüm, yakın köylümüz Ağahi ile Âşık Veysel'in yetişme sürecini araştırmaya karar verdim.

Başladım bu ozanlarımızla ilgili bilgi belge toplamaya, bulduklarımı inceleyince gördüm ki bu ozanlarımız Alevi- Bektaşî-Kızılbaş tekkelerine hizmet edip, oralardan aldıkları kültürle yoğrularak, buralarda yetişiyorlarmış. Bu araştırmamda gördüm ki, bu ozanlık pınarın kaynağı Kızılbaş tekkeleriymiş, bu kaynak kurutulunca da bu gelenekte süreç içerisinde kesilmeye başlamış. Bundan dolayı da bu ozanlara "Tekke Şairi" ya da "Tekke Ozanı" bunların eserlerine de "Tekke Edebiyatı" demenin daha doğru olacağını düşündüm. Veysel ile Ağahi'nin yaşamları gelişim süreçleri bunu gayet iyi kanıtliyordu. Bundan sonra Kızılbaş tekkeleri üzerine yoğunlaşmaya, bunları araştırmaya başladım.

Bence Veysel, yakın bir dönemde yaşamış olmasına rağmen, en az bilinen, bunun doğal sonucu olarak ta en az anlaşılan şairimizdir. Niye sorusunun, sebepleri çoktur, buracıkta konuyu boylu boyunca aydınlatmaya kalkmak bu yazıyı çok uzatır, ancak bu anlaşılamamasının temel nedeninin, Veyselleri yetiştiren Tekkelerin bugün olmamasıdır.

Veysel'in üzerindeki sis perdesini biraz aralayıp, gerçeği görmek için başımızı uzatsak, Veysel'in gösterdiği yere bakabilsek, tabi onu görmek isteyen gözümüz, gördüğümüzü algılayacak bilgimiz olsa gerçek ortada apaçık duruyor. Bunun için belki de Veysel'in eserlerinde arkeolojik bir araştırma yapmaya bile gerek kalmayacak. Bakınız Veysel bir mülakatında şöyle demiş: "Ortaköy'de bir Mustafa Abdal Tekkesi vardı. Yıkıldı sonra, yerine karakol yapıldı. Hasan Baba ve Arapoğlu Derviş Mehmet, babalarıydı. Bu tekkenin... İki de mücerret idi. Mücerret demek, dünya evine girmemiş, avrada uçkur çözmemiş demek... İlimle tanınmış kimselerden oluşurdu mücerretler. Üç gün, beş gün bazen bir ay kalırdım tekelerde. En çok Hasan Babayı severdim. Olgun bir insandı. Cömertti.1

Bu araştırmamı yazıya dökmememin bir nedeni, burada adı geçen eserini bulamayışımıdır. Gülağ Öz, "Bütün Yönleriyle Âşık Veysel" adıyla güzel bir kitap hazırlamış. Kitapta Veysel'le ilgili yazmış, araştırma yapmış birçok kişinin yazdıkları var, ancak Seyit Kemal Karaalioğlu'nun kitabında yer alan mülakat yok. Bu eseri bulayım, burada belki başka şeylerde vardır onu okuduktan sonra yazımı yazayım dedim, bu murat ettiğim şey bir türlü olmadı.

Veysel'in yetişmesi ile ilgili merak ettiğim, kafamdaki düğümü çözen asıl bilgiyi, Gülağ Öz'ün "Âşık Veysel" adıyla yayımladığı yeni kitabında buldum. Gülağ Öz'ün bu kitabından öğrendiğime göre, Veysel'i Veysel eden, onu yetişirken besleyen Mustafa Abdal Tekkesi kapandıktan sonraki diğer bir kaynak ta özetle şöyleymiş.2.

677 sayılı kanunla3, Tekkeler kapatılınca Hacı Bektaş Teksinin son Dede babası, Salih Niyazı Dede baba, on iki kişiden oluşan, Halife dede babasını etrafına toplayıp: "başımızın çaresine bakın" demiş. Bu Dede babalardan üçü: Hakkı Baba, Muhtar Baba, Salman Baba Emlek bölgesinin alevi köylerine

gelmişler. Tarihsel öykü çok uzun, biz uzun sözün kısası deyip şu bilgiyi verelim: Selman Baba Veysel'in köyünde bir süre kaldıktan sonra, bu köyün 5 kilometre kadar uzağında olan Meçit Köyüne yerleştirilmiş. Veysel'in babası da dervişçiymiş, Selman Babanın Meçit'e yerleşmesine yardımcı olmuş, ona hizmetler etmiş, elinden geleni yapmış.

Veysel her haftada Salman babanın yanına gider üç dört gün orada kalırmış. İşte Veysel'in gıdalandığı yerler bu pınarlarmış. Şimdiye kadar bunlar görülmeden ya da görülmek istenmeden, bulutsuz bir gökyüzünde aniden yağmur yağarmış gibi, Veysel anlatıldı. Hâlbuki bilinen gerçek şudur; kediliğinden sanılan her eylemin, üzerini örten sis perdesini kazıyınca, atından kıp kıp kızıl bir irade çıkar4.

Bu benim önüme, sorulması gereken yeni soruları getirdi: Bektaşî Tekkeleri nasıldı, buralarda nasıl bir yaşam vardı, buradaki muhabbet ortamları insanların olgunlaşmasına nasıl yardımcı oluyordu.

Söyleyimdeki, farkı fark edeceğimiz gibi, teklerdeki eğitim dememeye özen gösteriyorum. Çünkü Bektaşî tekkelerindeki, kişinin olgunlaşp "Men aref sırrına5" ermesi bugünkü eğitim anlayışı gibi bir süreçle olmazmış; yani onu bu günkü –eğitim- sözcüğü karşılamıyor. Bektaşîler her kişinin özünde Hak la bâtil'in birlikte bulunduğu, kişinin arifler meclisinde, muhabbet ortamlarına girerek, burada kendi içindeki uyuyan Hakkı uyartıp, Hak ile Hak olacağına inanırlar6. Bu yüzden Ruhi Su'nun söylediği o meşhur deyişimizde "Uyurken üstüme gelen yoldaşlar gafil aç gözünü -haydi, haydi- uyan dediler", "Uyandım uykudan acım gözümü kulak verdim – canım canım- döndüm yüzümü" diyor; bu manada Pir Sultan Abdal'da bir deyişinde "Uyur iken uyardılar" der.

Bektaşî muhabbetlerinde, kişinin önündeki yolu açıp, onun dört kapı kırk makamda yol almasına rehberlik eden, kişinin o makamlara girmesi için muhabbetleri başlatarak gönül kapılarını açılmasına yardımcı olan, muhabbet ehline (muhabbet erbabına) ne denirmiş bilmiyorum. Ebeme bunları soramamıştım, bundan sonra da soramam, annemde bilmiyor. A. Gölşınarlı'nın "Tasavvuftan Dilimize gecen Deyimler ve Atasözleri" adlı kitabında bunun için belirttiği deyişimiz7 Bektaşîlerden daha çok

Mevlevilerin kullanmış olabileceğini düşünüyorum. Çünkü Mevleviler Farsça, Bektaşîler ise Türkçe deyimler kullanıyorlar; örneğin Mevlevilerin BAB dediği şeye Bektaşîler KAPI diyor, 4 kapı 40 makam gibi; kapının kolu gibi kapıyı açan kişiye de Türkçe bir tabir demiş olabilirler.

Şimdi OXFORD Üniversitesi gibi dünyanın en eski üniversitelerinin nasıl, ne amaçla kurulup yaşamlarında nasıl bir evrimden geçerek bu güne geldiğini merak ediyorum. Acaba diyorum, kendi kendime, bizim Bektaşî Tekkeleri de kapatılmasaydı böylesi kurumlara dönüşemezler miydi?

Göründüğü gibi, bir dokun bin ah işit hesabı, Veysel anlamak sorunu çok dallı budaklı bir sorun. Ben yine o meşhur tezimi yineleyerek bu yazıyı noktalamak istiyorum: Kızılbaşlık-Bektaşîlik bilinmeden, Anadolu kültürünün hiçbir yeri tam olarak anlaşılıp aydınlatılamaz.

VEYSEL'DE ALEVİĞİ GÖRMEK İÇİN BİR ÇABA

KIRK YAŞIMDAN SONRA

Kırk yaşımdan sonra kalbime ilham

Erişti Mevlâdan bir ihsan oldu

Hakk'ı bilenlere hazırdır her an

İnkâr edenlere sır nihan oldu

Varlık nokrasını açık gösterdi

İrâde-i cüz'ün eline verdi

Hakk'ı bilen her eşyayı Hak gördü

Vücudun şehrine o sultan oldu

Sağda solda arşta kürste her yerde

Hazırdır münkirin gözünde perde

Diyan bilmez bilen demez bir ferde

Akıl ermen sırrı bir süphan oldu

Zâhir batın her irekten görünür

Gâni doğar amma gâhi bulunur

Nerde baksan orda hazır bulunur

Kim demiş hakkında lâmekan oldu

Nuru ile bu âlemi kapladı

Âzimidir kerimdir gafurdur adı

Sefil Veysel Hak'tan ister muradı

Muratlar verecek cömertkân oldu.

.....

SAKLARIM GÖZÜNDE GÜZELLİĞİNİ

Saklarım gözümde güzelliğini

Her nereye baksam sen varsın orda

Kalbimde gizlerim muhabbetini

Koymam yabancıyı sen varsın orda

Aşkımın temeli sen bir âlemsin

Sevgi muhabbetsin dilde kelâmsın

Merhabasın dosttan gelen selamsın

Duyarak alırım sen varsın orda

Çeşitli çiçekler yeşil yapraklar

Renklerin içinde nakşını saklar

Karanlık geceler aydın şafaklar

Uyanır cümle âlem sen varsın orda

Mevcudatta olan kudreti kuvvet

Senden hâsıl oldu sen verdin hayat

Yoktur senden başka ilanihayet

İnanıp kanmışım sen varsın orda

Hu çeker iniler çalınan sazlar

Kükremiş dalgalar coşar denizler

Güneş doğar perdelenir yıldızlar

Saçar kıvılcımlar sen varsın orda

Veysel'i söyleten sen oldun mutlak

Gezer daldan dala yorulur ahmak

Sen ağaç misali biz dalda yaprak

Meyve çekirdeksin sen varsın orda

.....

GÖZ GEZDİRDİM DÖRT KÖŞEYİ ARADIM

Göz gezdirdim dört köşeyi aradım

Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar

İstersen dünyayı gez adım adım

Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar

Coşar deli gönül misâl-i derya

Mecnun'a sahrada göründü Leyla

Gördüğün güzellik hepisi Mevlâ

Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar

Her nesnede mevcuttur her cesette can

Anın için dedik biz ona Cânân

Evvel âhir odur onundur ferman

Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar

Bahar gelir çiçek olur açılır

Zaman zaman yağmur olur saçılır

Ehl-i aşka mey görünür içilir

Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar

Neyin ne olacak elde neyin var

Karaca'oğlan Dertli Yunus soyum var

Mansur'a benzeyen bazı huyum var

Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar

O cihana sığmaz ondadır cihan

O mekâna sığmaz ondadır mekân

O devrana sığmaz ondadır devran

Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar

Hayyam'a görünmüş kadehte meyde

Neyzen'e görünmüş kâmiştâ neyde

Veysel'e görünür mevcut her şeyde

Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar

.....

GEZERKEN AKLIMIN EVİNE VARDIM.

Gezerken aklımın evine vardım

Akıl gitmiş fikir evde yoğidi

Üslubum takındım usula sordum

Akılın evinde hırt'lış çoğidi

Akıl bezirgandır gezer getirir

Düvazene onu tartar oturur

Zihin çeker ambarına götürür

Fikir orda hükmü cânı bey idi

Baktım ki gayrete durmaz çalışır

Tamah onu görür güler yalışır

Kanaatle tamah durmaz sürtüşür

Tamah bilmem kimden almış öğüdü

Şehaveti tamaha vurunca yıktı

Hırs meydana bir velve bıraktı

Sabır hırsın duluğuna bir çaktı

Kinle kibir ele aldı ağıdı

Baktım ki yalana geldi dikildi

Gerçek geldi yalan kaçtı sıkıldı

Ararken gerçekler yalanı buldu

Hele görsen orda seyir çoğidi

Yalanı görünce bereket kaçtı

Vicdan ile yalan bir kavralaştı

Vicdan yalanları çiğnedi geçti

Her ana doğurmaz böyle yiğidi

Fikir geldi düzenledi o şarı

Döge döge barıştırdı onları

Kahretti yalanı kovdu dışarı

Pişmemişti daha yalan çiğ idi

Bunların hepsi mevcut Veysel'de

Yoktur diyeceğim emare elde

Çamuruma karışmıştı temelde

Sabır bunun cümlesine beğ idi

Yaşım ilerledikçe Veysel' olan hayranlığım artıyor; onda rafine edilmiş bir Alevilik görüyorum. Bağırıp çağırıyor ama onu anlayacak olgunluğa erenlerin anlayacağı bir yapı içinde Aleviliği resmediyor. Rahleyi tedrisatından geçtiği tekke-ler kapatıldığında o 31 yaşındaymış, "eğitiminin" kalan kısmını, kapatılan Hacıbektaş tekkesinden gelip Mecit'e yerleşen Selman Baba'nın yanına gide gele tamamlamış, hatta bir anlamda stajını da orada görmüş; buralardan aldığı ışığı da tıpkı bir oya işler gibi şiirine işlemiş. Orda ki bu ışığın izlerini görmemiz için gözümüzün gönümüzün bu ışığa aşına olması gerekiyor. Eksiklik onun şirinden değil, bizlerin bu ışığa aşına olamayışımızdan gelse gerek.

Şimdi içimden gelen bir ses, bu nefesler hakkında uzun uzadıya izahlarda bulun diyor, diğer bir sesse yok kardeşim, ona buna kulak asma, buna hiç hacet yok, burada her şey açık aleni, arif olan bunu zaten anlar, anlayamayacak olanaysa ne yapsan fayda etmez, kendini boşu boşuna yorma diyor; hangisin dinlemeli bilmem ki?

Aşk ile.

A.R.A. 28 Ağustos 2010

Rıza Aydın